

<https://doi.org/10.62837/2026.2.311>

**VƏFA ALLAHVERDİYEVA
ADİU (UNEC)**

**Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Ünvan: AZ1001, Bakı, İstiqlaliyyət küç.6
e-mail: vafa_allahverdiyeva@unec.edu.az**

AZƏRBAYCAN DİLİNİN SAFLIĞININ QORUNMASI: ALINMA SÖZLƏR VƏ ƏCNƏBİ TƏSİRLƏR

Xülasə

Bütün dillər öz sözləri ilə formalaşsa da, inkişaf etdikcə başqa dillərdən də sözlər qazanır. Bu sözlər lüğət tərkibində əksini tapır.

Azərbaycan ədəbi dili mənşəcə milli və alınma olmaqla iki yerə bölünür. Dilimizdəki alınma sözləri mənşəyinə görə iki yerə — ərəb-fars və rus-Avropa dillərindən alınmalara ayırmaq olar. Əsrlər boyu Azərbaycan dili bir çox dəyişikliklərə məruz qalmışdır. Lakin əsl Azərbaycan sözlərinin bəzi spesifik cəhətlərinin dəyişməzliyi qədim dövrlərdən formalaşmış dil sistemimizin olmasının sübutudur. Alınma sözlərin özünəməxsus cəhətləri olsa da, Azərbaycan dilinin qaydalarına uyğunlaşması da mövcud dil ənənələrinin qədimliyindən xəbər verir. Dildə alınma sözlər fonetik cəhətdən mənimsənilir və dəyişilir. O səbəbdən də bəzən alınma sözləri ayırd etməkdə çətinlik yaranır.

Alınma sözlər dilin lüğət tərkibini zənginləşdirir. Alınma sözlərdən lüzumsuz istifadə isə dilə xələl gətirir. Dilimizdə milli sözlərlə ifadə oluna bilən sözlərin əcnəbi sözlərlə adlandırılması bu zərərlərdən biridir. Bu proses özünü, əsasən, məişət üslubunda göstərir. Məsələn, zato, oka-zıvayetsa, kak raz, uje, daje, xolodilnik, kstati, kuxna və s.nin Azərbaycan dilində uğurlu qarşılığı olduğu halda, hələ də rus dilində olan sözlər işlənir. Müasir dövrdə dünya birliyinə inteqrasiya, müxtəlif təşkilatlarla bağlanan müqavilələr, eləcə də texnikanın inkişafı yeni anlayışlara ehtiyac yaradır. Bununla da alınma sözlərin dilimizə daxil olması sürətlənir. Bu axının qarşısını almaq üçün öz sözlərimizlə söz yaratmağa çalışmalıyıq.

Alınma sözlərin dilimizə göstərdiyi təsirlər üzərində müşahidələr apararaq araşdırma etdik. Məqalədə alınma sözlərin leksikologiyasını zənginləşdirmə xüsusiyyətlərindən, eləcə də əcnəbi sözlərin mənfi yöndəki təsirlərindən bəhs edilir.

Açar sözlər: alınma sözlər, əcnəbi sözlər, dil ənənələri, lüğət, leksikologiya, ərəb-fars, rus-Avropa

Mədəniyyətlərarası sərhədlərin olmaması xalqlar arasında bağlantılar yaratmışdır. Bu bağlantı dillərə də öz təsirini göstərmişdir. Dilçilik araşdırmalarının nəticələrinə görə, hər hansısa bir dilin digər dillərdən daha çox inkişaf etməsi mümkün deyildir (9,18). Bir dilin dünyada yayılması isə onun daxili dil qaydalarına

görə deyil, sırf siyasi proseslərlə bağlıdır. Ərəblərin istilası dövründə ərəb-fars dillərinin, Sovet dövründə rus dilinin hakim dilə çevrilməsi də bu məsələ ilə bağlıdır. Müasir dövrümüzdə ingilis dilinin önəmli rol oynaması İngiltərənin iqtisadi gücü ilə bağlıdır.

Mədəni sferada da dil təsirlərə məruz qalan sahədir. Çünki mədəni sahələrdə dil vasitəsilə əlaqələr qurulur .

Azərbaycan dili leksikologiyası hər zaman inkişaf edir. Bu inkişaf dilin daxili imkanlarına əsaslanır. Müasir dilimizin lüğətinin çox hissəsini milli mənşəli sözlər tutsa da, başqa dillərdən alınma, gəlmə sözlər də lüğət tərkibində əksini tapıb. Buna görə də dilimizin lüğət tərkibi mənşəcə 2 yerə bölünür: alınma və milli.

Onu da qeyd edək ki, “Alınma söz “alınma” termini adı altında ümumiləşdirilməməlidir. Nəzərə alınmalıdır ki, bir dil başqa dildən sözdən əlavə səs, morfem və digər üsürlər alır ki, bunların sözə aidiyyəti yoxdur. Deməli, alınmalar bir başqa, alınma sözlər isə tamam başqa aspektdən tədqiq olunmalıdır. Çünki bir dildən başqa dilə bir şəkildə keçməsi ilə bir sözün keçməsi eyni məqsədi daşımır. Şəkilçi başqa zərurdən, söz isə digər ehtiyacdən dilə keçir (8, 12).

Prof.Ə.Dəmirçizadə alınma sözlərdən danışarkən onları şərti və nisbi olmaqla iki yerə bölmüşdür. O, bu anlayışı mürəkkəb, eyni zamanda şərti qəbul etmişdir. Dilçi alim haqlı olaraq qeyd edir ki, “başqa dillərdən alınmasına heç bir şübhə olmayan, mənşə etibarilə müəyyən xüsusiyyətlər daşıyan sözlər alınma sözlərə daxildir və daha çox poetikada, üslubiyyatda barbarizm termini ilə ifadə olunan anlayışa yaxın bir mənada işlədilən termin kimi də anlaşılmasın və ondan fərqləndirilsin” (3, 91-92).

“Alınma dildə xarici amilləri, yəni başqa dil üsürlərinin qrafik, fonetik, leksik, semantik, morfoloji və sintaktik sahələrində özünü göstərən başqa dil təsirlərinin məcmusu kimi başa düşülməlidir... Bu proses öz daxili imkan və vasitələri əsasında gündən-günə təkmilləşmə ilə yanaşı, qohum və qohum olmayan, bilavasitə və bilvasitə kontaktda olan dillərin qarşılıqlı təsiri nəticəsində gedir” (5, 4-5).

Bir dilə alınma sözlərin, eləcə də yad üsürlərin daxil olması müxtəlif səbəblərdən baş verir:

1. Əlifba dəyişikliyi;
2. Din və mədəniyyət sahəsindəki dəyişikliklər;
3. Tərcümə sahəsinin genişlənməsi;
4. Sosial həyatdakı dəyişikliklər;
5. Dil qaydalarına yaxşı bələd olmamaq;
6. Elm və texnologiyanın inkişafı;
7. Bir çox coğrafi ərazilərdə yerdəyişmə, köçkünlük və s.

Göründüyü kimi, bir çox amillər dilə yeni sözlərin, eləcə də dilimiz üçün yad üsürlərin daxil olmasına şərait yaradır.

Prof. N.Məmmədli dildə yad təsirlərin həm zəruriliyi, həm də daxili imkanlarla əvəzlənməsi haqqında belə yazır: “Dildə beynəlxalq terminlərin işlənməsi təbii bir proses olsa da, dilin öz daxili imkanları hesabına yaranan terminlər onun milliliyini və saflığını qoruyan əsas amildir. Alınma terminlərin mənimsənilməsi prosesində dilin fonetik və qrammatik qanunauyğunluqlarının gözlənilməsi vacib şərtidir.”(7, 42)

Əgər dil əcnəbi (xarici) dillərin təsirinə məruz qalaraq öz sözlərindən də imtina edirsə və əcnəbi sözlərə aludə olub doğma dili yad sözlərlə artırırsa, həmin dil müəyyən dövr içərisində yox olub itir. Dilin sıradan çıxması daha çox iki amillə bağlıdır:

1. Əcnəbi sözlərin doğma dildə üstünlük (dominantlıq) təşkil etməsi;
2. Doğma dildə danışanların sayının azalması. Söhbət gedən elmin tədqiqatçıları, çox doğru olaraq, əcnəbi sözləri “dilin intiharı” adlandırırlar (10).

Dilimizə iki halda söz daxil olur. Dilə ehtiyac əsasında keçən alınma sözlər və dilə ziyan vuran əcnəbi sözlər. Bu fərqi anlamaq dili yad təsirlərdən qorumaq üçün zəruridir. Alınma sözlər dilə ehtiyac əsasında keçir, zaman keçdikcə mənimsənilir, milli dilin qayda-qanunlarına uyğunlaşdırılır, dilimizin inkişafında və zənginləşməsində mühüm rol oynayır. Alınma sözlər dilə yeni ifadə vasitələri gətirir və müxtəlif sahələrdə onlardan geniş istifadə olunur. Həm canlı danışmada, həm ədəbi və bədii dildə işlənir. Əcnəbi sözlər isə dildə qarşılığı olduğu halda süni şəkildə lüzumsuz yerə işlədilər, dilin qanunlarına uyğunlaşmayan yad ifadələrdir və bunlar varvarizm adlanır.

Dilimizə hopan bu ifadələrdən yaxa qurtarmaq üçün gələcək nəsillərə Azərbaycan türkcəsinin mənşəyi və kökü düzgün və aydın şəkildə öyrədilməlidir. Təəssüflə qeyd etmək lazımdır ki, cəmiyyətimizdə kənar, yad dildən asılılığa maraq çoxdur. Əksər halda bu proses kortəbii şəkildə baş verir. Əlbəttə, söhbət rus dilindən gedir. Dilçi alimlər bunun bir sıra amillərdən qaynaqlandığını bildirirlər. Əvvəla, dil siyasətinin mahiyyətini yetərincə anlamamaq, Rusiya ilə əlaqələrin olması, rusdilli məktəblərin mövcudluğu, etnik dil mənzərəsi və kənar təsirlər rus dilinin hələlik elm dili kimi Azərbaycan dilindən üstün olması, dilimizlə bağlı inzibati resursların mövcud olmaması, işlək mexanizmə çevrilməməsi və s.

Göründüyü kimi, ölkəmizdə daha çox məişət səviyyəsində rus dilində danışmağın həm obyektiv, həm də subyektiv səbəbləri vardır. Rus dilində bilmək çox yaxşıdır, lakin həmin dilin özü ilə bərabər gətirdiyi düşüncə tərzi, dilimizə, milli-mənəvi dəyərlərimizə qarşı inkarçılıq mövqeyi yaratmamalıdır. Bəzən bu ifadələrin dilimizdə olmasına baxmayaraq, biz onu özünü göstəriş xarakterli əcnəbi sözlərlə işlədirik. Belə ifadələrin yerinə öz sözlərimizi işlətsək daha yaxşı olar. Axı redkiy sözünün nadir, dajə sözünün hətta, lyuboy sözünün istənilən, prosto sözünün sadəcə, vobşe sözünün ümumiyyətlə, uje sözünün artıq, srazu sözünün dərhal kimi qarşılığı olduğu halda niyə bu sözlərdən istifadə etməyək?

Əlbəttə hər bir kəs, hər bir şəxs öz ana dilini qorunmalıdır. Yəni dili lüzumsuz əcnəbi sözlərlə ağırlaşdırmaq olmaz. Əgər bir xalq öz fikirlərini ifadə etmək üçün daim başqa dillərin “hazır qəlibləindən” istifadə edirsə, bu, zamanla həmin xalqın müstəqil düşünmək qabiliyyətini zəiflədir. Gərəksiz əcnəbi sözlər dilin daxili quruluşunu korlayır. Dili təmizləmək, onu yad təsirlərdən qorumaq və gələcək nəsillərə sağlam ötürmək deməkdir. Çünki dil insanın mənəvi bütövlüyünün bir parçasıdır.

Bu gün biz danışıq dilində lüzumsuz əcnəbi ifadələrin daha çox işləndiyini görürük. O sözlər ki, onların Azərbaycan dildə qarşılığı var və məişət danışıqında, xüsusilə də dilimizə rus, ingilis, türk dillərindən kütləvi şəkildə daxil olan terminlər dilimizi yalnız ağırlaşdırır. Bununla bağlı mütəxəssislər iki məqamı fərqləndirirlər:

1. Zəruri alınmalar: elm və texnologiya ilə bağlı dilimizdə qarşılığı olmayan sözlər (internet, kompüter, sayt, fayl)
2. Gərəksiz alınmalar: dilimizdə dəqiq qarşılığı olduğu halda, “modern” görünmək üçün istifadə edilən əcnəbi sözlər (okey, mersi)

Əcnəbi ifadələrin yersiz işlədilməsi Azərbaycan dilinin saflığına, aydınlığına, zənginliyinə və milli özünəməxsusluğuna ziddi xələl gətirir, dilin strukturunu zəiflədir, ana dilinin nüfuzunu aşağı salır.

“ABŞ-ın Milli Coğrafiya İnstitutunun araşdırmalarına görə, hər on dörd gündə bir dil ömrünü tamamlayır. Bəs, necə olur ki, dillər ölür. Bəli, canlı orqanizm olan dil də xəstələnir, daha doğrusu, xəstəliyə yoluxur, bəlkə də, yoluxdurulur. Elə bu səbəbdən də sonradan ölümə məhkum olur” (10).

Tədqiqatçı Səlim Cəfərov alınma sözlərin alınmasını zəruri hesab edir və “əsl Azərbaycan sözləri və alınma sözlər” olaraq iki yerə bölür (2,43). Həsərət Həsənov alınma sözlərin iki yolla – şifahi və yazılı nitq ilə alındığını qeyd edir (4, 117). Dilçi Afad Qurbanov “sözlər bir dildən başqasına müxtəlif şərait və zamanlarda, müxtəlif səbəblərdən və bir sıra yollarla keçir” (6,194) deyərək müəyyən qədər öz həmkarlarından fərqli və əsaslı fikir sərgiləyir.

Alınma sözlərin lüğət tərkibinə təsirinə nəzər yetirsək, həm mənfi, həm müsbət cəhətlərini görürük. Alınma sözlərin müsbət cəhətləri kimi leksikoqrafiyanı zənginləşdirməsi, texnoloji yeniliklərin, eləcə də bizə yad olan canlı və cansız varlıqların adlandırılmasını göstərmək olar. Alınma sözlərin dilə mənfi təsiri bir sıra amillərdə özünü göstərir:

1. Dildə illərdir kök salan həm milli, həm də ərəb-fars mənşəli sözlərin rus-Avropa mənşəli sözlərlə əvəzlənməsi yersiz sinonimlərin, paralellərin ortaya çıxması ilə nəticələnir.

Son zamanlar dilimizə yeni sözlər kimi şop (shop), store, super-market, kreativ, eksklüziv və s. kimi sözlər daxil olur və bunların dilimizdə qarşılığı var. Hətta bu sözlər “Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti”ndə də öz əksini tapmışdır. Lüğətdə “super” sözünə nəzər yetirdik.

“Superbitr, superdövlət, superekspress, superfaşizm, superfilm, superfinitş, superfosfat, superfosfatçı, superkompüter, superkubok, supermikron, superpozisiya, supersement, superstrat, supertanker, superteleskop, supertrauler” (1, 591) kimi sözlərdə mürəkkəb isimlər əmələ gətirən “super” müxtəlif mənaları ifadə edir. Belə ki, bəzi sözlərdə “super” sözünün əvəzinə iri, böyük, əla, yaxşı kimi sifətləri işlətmək olar, lakin bu halda bu sözlər təyinedici rolunu oynayaraq I növ təyini söz birləşməsinə əmələ gətirəcək və sözlər mürəkkəbliyini itirəcəkdir. Bütün bunlara baxmayaraq, hazırda dilimizdə “əla” əvəzinə “super” sözünün işlədilməsi yolverilməzdir. “Mağaza”nın yerinə “market”, “store” və “shop” sözləri dükan və mağaza məfhumlarını ifadə edir.

Bir zamanlar elmlə, təhsillə bağlı daxil olan alınma sözlər dilimizdə kök salmışdır. Müəyyən problemlə uşaqlar üçün vacib olan icbari təhsil hazırda “inklüziv” (sağlamlıq imkanları məhdud olan uşaqların təhsilə cəlb edilməsi) adlanır ki, bu da yersiz sinonimlərin dildə meydana çıxmasını şərtləndirir. Son zamanlar mağaza, restoran və bu kimi iaşə mərkəzlərinin öz dilimizdə deyil, əcnəbi sözlərlə adlandırılması da dilimizə xələl gətirən amillərdəndir. Mağazanın üzərindəki “Romantika”, “X-Lady”, “Sharm” və başqa bu kimi adlar həm şifahi nitqdə, həm də yazıda ağırlıq və çətinlik yaradır.

2. Danışq dilində bəzən qısa və lakoniklik üçün əcnəbi dillərdən sözlər istifadə edilir. Bu da dilimizə öz mənfi təsirini göstərir.

Müasir gənclərin dilində işlənən “Ok/okey”, “bye” kimi sözlər dilimizin saflığına xələl gətirir. Bu sözlər bir zamanlar rus dilindən “yadigar qalan” “uje”, “vso”, “daje”, “zato” kimi sözlərlə eyni mahiyyət daşıyır. Milli mənşəli – 4 hərfli “oldu” sözünün əvəzində “Ok/oki/okey” kimi sözlərin işlədilməsi də təəccüblü haldır. Bu kəlmə ən çox “anlaşdıq, danışdıq, razılaşdıq “və s. bu kimi ifadələri özündə ehtiva edir və vaxtın məhdud olduğu müasir dövrdə sanki “dadımıza yetir”. İki hərfli öz razılığımızı etsək də, reaksiyamızı, hisslərimizi bildirmə bilmirik. Bu söz münasibətlərdə də soyuqluq yaradır.

“OK” amerika ifadəsidir, “hər şey yaxşıdır, hər şey qaydasındadır” mənasını bildirir. Bütün dillərdə eyni mənanı verdiyi üçün təbii ki, beynəlxalq söz kateqoriyasına daxildir. Global Language Monitor (GLM) Assosiasiyasının müşahidələrinə görə, “OK” planetdə ən çox yayılmış və hamının qəbul etdiyi sözdür (11).

Əcnəbi sözlərin dildə yaratdığı problemləri də iki qismə bölmək olar:

1. Əcnəbi sözlər tələffüz zamanı çətinlik yaradır. Hər bir dildə olduğu kimi, Azərbaycan dilindəki sözlərin də öz düzülüşü, səslənməsi var. Xarici ifadələrin deyilməsi zamanı səhv tələffüz, düzgün vurğu altında deyilməməsi dili daha da kobudlaşdırır, axıcılıq və ritmikliyini azaldır. 2. Əcnəbi sözlərin yazılışında da çətinlik yaranır. Məsələn, əcnəbilərin adlarının yazılması zamanı bu problemlərlə üzləşirik: Jek, yoxsa Cek?! Texnologiya və bu kimi sahələrlə bağlı sözlərin yazılma

qaydaları da sabitləşməmişdir və bu da insanlarda çaşqınlıq yaradır. Məsələn, vörd, yoxsa word?

Göstərdiyimiz bu nümunədə Azərbaycan dilinin əlifba sistemində yad olan, səs və hərf normaları ilə uzlaşmayan “w” hərfi ilə rastlaşırıq. Bir çox “shop”, “check up” kimi sözlərdə də ş-ni ifadə edən “sh”, ç-ni ifadə edən “ch” hərf birləşmələri ilə rastlaşırıq. Bundan başqa, “up” yazılsa da “ap”, “cook” yazılsa da “kuk”, “mall” yazılsa da “mol” oxunuşu da dil qaydalarımıza ziddir.

Azərbaycan dilinin lüğət tərkibi minillər ərzində formalaşaraq bugünkü günümüzdə gəlib çatmışdır. Dilimizin qorunaraq gələcək nəsillərə saf bir şəkildə çatdırılması vacib məsələlərdən biridir və biz bunun öhdəsindən gəlməliyik.

Ölkə başçımız Cənab İlham Əliyev Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının 80 illik yubileyi münasibətilə keçirilən tədbirdə Azərbaycan dilinin təmizliyi və saflığının , ədəbi dilin qorunub saxlanması ilə bağlı dəyərli fikirlər səsləndirib. Prezident vurğulayıb ki, Azərbaycan dilinin saflığını qorumaq hər bir vətəndaşın, xüsusilə də ziyalıların ,yazıcıların və jurnalistlərin vəzifəsidir:

“Görürəm ki, bəzi yerlərdə bizim ədəbi dilimiz digər ölkələrdə yaşayan azərbaycanlılar arasında itirilir. Daha çox məişət dili kimi istifadə olunur, xarici kəlmələrlə dolu olur. Ona görə də biz öz dilimizi qorunsaq, dilimizi təmiz, saf saxlamasaq, onda yavaş- yavaş dilimizi itirə bilərik. Hər bir millət, hər bir xalq üçün onun ana dili onun milli mənsubiyyətinin əsas amilidir və bu istiqamətdə bütün ictimai fəallar, bütün ictimaiyyət bir nöqtəyə vurmalıdır. Bizim dilimiz qədimdir. Yenə də deyirəm, 50 milyondan çox insan üçün Ana dilidir, çox zəngindir və xarici kəlmələrə ehtiyac da yoxdur. Düzdür, beynəlxalq leksikon var və hər birimiz bu leksikondan istifadə edirik. Amma əgər Azərbaycan dilində əzəli bir kəlmə varsa, başqa dildən kəlməni gətirib əvəzləmək nə məqsəd daşıyır? Bu, ya səhvdir, ya təxribatdır. Hər ikisi də qəbul edilməzdir.”

Prezident İlham Əliyev Azərbaycan dilinin saflığının qorunmasını milli kimliyin əsası kimi vurğulayaraq, onun xarici təsirlərdən və məişət üslubunun zərərli təsirindən mühafizə edilməsi çağırışını edib. Çünki dil milli kimliyin, suverenliyin və dövlətçiliyin əsas təminatçısı olduğu üçün strateji əhəmiyyət kəsb edir. Milli kimlik və özünəməxsusluğun ən böyük ifadəsi məhz onun milli dilidir.

Əlbəttə, xalqı xalq edən, milləti millət edən onun dilidir. Ona görə də hər bir xalq, hər bir millət öz dilini qoruyub, gələcək nəsillərə çatdırmalıdır. Bundan sonra bir fərd olaraq hər birimizin üzərinə bir vəzifə düşür: dilimizin təəssübünü çəkmək, onun saflığını qorumaq və mükəmməl səviyyədə inkişaf etdirmək.

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti. Bakı. Lider nəşriyyatı, 2004, 728 səh.
2. Cəfərov S.O. Müasir Azərbaycan dili (Leksika) Bakı. Maarif, 1982, 215 s.
3. Dəmirçizadə O. M. Azərbaycan dilinin üslubiyyatı. Bakı, 1962, 270 s.

4. Həsənov H.O. Müasir Azərbaycan dilinin leksikası. Bakı. Maarif, 1988, 306 s.
5. Qarayev A.H. Müasir Azərbaycan dilində Avropa mənşəli leksik alınmalar. Bakı. ADU nəşriyyatı, 1989, 95 s.
6. Qurbanov A.M. Müasir Azərbaycan ədəbi dili. Bakı. Maarif, 1985, 409 s.
7. Məmmədli N. Azərbaycan dilində alınma terminlər. Bakı. Elm, 1997, 312 s.
8. Yaqubova T.R. Azərbaycan mətbuat dilində alınmalar (1990-2000). Bakı, «MBM», 2008, 153s.
9. Emine Yılmaz, Nurettin Demir. Türk Dili El Kitabı. Grafiker Yayınları, 2005, 269 səh.
10. İnternet resursu: Göyyallı Xeybər. Dilin intiharı. <http://artkaspi.az/az/dilin-intihari-xeyber-gyyalli-yazir/#.Xe2kMTDVLIU>
11. İnternet resursu: Ok sözünün mənası. <https://gencaile.az>

Vafa Allahverdiyeva

The influence of loanwords on Azerbaijani language

Summary

Although all languages are formed by their own words, they also borrow words from other languages as they grow. These words also are included in the dictionary.

The words in Azerbaijani literary language are divided into two parts by origin: national words and loanwords. The loanwords in our language can also be divided into two parts in origin: Arabic-Persian and Russian-European. Over the centuries, Azerbaijani language has undergone many changes. But the fact that some specific features of the original Azerbaijani words remain unchanged, indicates the existence of our language system since ancient times. Although the loanwords have their peculiar features, their adaptation to the rules of Azerbaijani language reflects the antiquity of existing linguistic traditions. The loanwords are phonetically mastered and changed. Therefore, sometimes its difficult to distinguish the loanwords. The loanwords enrich the vocabulary of the language. But their misuse also can damage the language. One of these damages is substitution of the words, that can be expressed by national words in our language by foreign words. This process manifests itself mainly in everyday life. For example, although such words as *zato*, *okazivayetsa*, *kak raz*, *uje*, *daje*, *xolodelnik*, *kstate*, *kuxna* and etc. have successful equivalent in Azerbaijani language, Russian words are still being used. In the modern world, integration with the word community, agreements with various organizations, also the development of technology creates a need to the new words. So the integration of loanwords in our language is accelerated. To avoid this flow, we must try to create new words with our own words.

We have researched the influence of loanwords on our language. In the article, we have mentioned the features of lexicology enrichment of the foreign words, also the negative influences of them.

Key words: foreign words, loanwords, linguistic traditions, vocabulary, lexicology, Arabic-Persian, Russian-European.

Вафа Аллахвердиева

Влияние заимствованных слов на Азербайджанский язык

Резюме

Хотя все языки формируются на базе исконно своих слов, по мере развития они заимствуют слова и из других языков. Эти слова также находят свое отражение в словарном составе языка.

Лексика азербайджанского литературного языка по этимологии слов делится на исконно азербайджанские (тюркские) и заимствованные. По происхождению иноязычные слова в нашем языке можно разделить на две категории: арабско-персидские и русско-европейские. На протяжении веков азербайджанский язык подвергался большому количеству воздействий. Однако факт неизменности некоторых специфических особенностей исконно азербайджанских слов свидетельствует о существовании сформированной языковой системы языка еще с древних времен. Несмотря на наличие у иноязычных слов своих специфических особенностей, адаптация их к правилам азербайджанского языка также отражает древность существующих языковых традиций. Заимствованные слова фонетически адаптируются и видоизменяются. Поэтому иногда даже трудно распознать их.

Заимствованные слова обогащают словарный запас языка. Но чрезмерное, неоправданное их использование наносит вред языку. Одним из таких злоупотреблений является использование иноязычных слов при наличии эквивалента в самом языке. Этот процесс особенно остро проявляется в разговорной речи. Например, такие русские слова как, зато, оказывается, как раз, уже, даже, холодильник, кстати, кухня и др. все еще используются в обиходе, хотя в азербайджанском языке существуют эквиваленты этих слов.

В эпоху интеграции с мировым сообществом, подписания соглашений с различными организациями, а также развитие технологий вызывают потребность в новых понятиях. Все это ускоряет процесс заимствования слов. Чтобы противодействовать этому наплыву, мы должны заняться словообразованием, используя свои исконные слова.

В работе мы провели исследование влияния заимствований на наш язык. В статье говорится как об обогащении лексики языка иноязычными словами, так и описываются их негативные последствия.

Ключевые слова: иноязычные слова, заимствованные слова, языковые традиции, словарный запас, лексикология, арабо-персидский, русско-европейский.

Rəyçi: prof. Tofiq Əbdülhəsənlı